

Andersalfabete stagnerende NT2-cursisten

Connie Raymakers houdt zich al een aantal jaren bezig met stagnerende NT2-leerders. Ze verzorgt cursussen voor NT2-docenten, waarin ze ingaat op het signaleren van stagnaties en het omgaan met de problemen van cursisten. Andersalfabete instromers blijken een kwetsbare groep. In deze bijdrage gaat Connie Raymakers in op de oorzaak van stagnaties en de rol die leesvaardigheid daarin kan spelen.

CONNIE RAYMAKERS/TAAL2, OSS

Al een aantal jaren houd ik me, samen met het Netwerk Stagnerende NT2-leerders, bezig met de problemen rond stagnerende NT2-leerders. Zo probeer ik meer inzicht te krijgen in de omvang en de aard van de stagnaties. In enkele cursussen die ik heb gegeven voor docenten ben ik ingegaan op de vraag hoe je de stagnaties kunt signaleren en hoe docenten om kunnen gaan met de problemen van stagnerende cursisten. In dit artikel wil ik aan de hand van voorbeelden laten zien dat andersalfabeten een zorgvuldig uitgekiend NT2-traject aangeboden moet worden, omdat zij anders het risico lopen stagnerende NT2-cursisten te worden. In die context heb ik met hulp van docenten gegevens over zo'n 34 stagnerende cursisten verzameld. Een groot deel daarvan, namelijk negen, bleek andersalfabeet te zijn. Daarbij heb ik niet de cursisten meegeteld die maar een paar jaar naar school geweest waren. Zij waren waarschijnlijk nog niet volledig en goed gealfabetiseerd. Van die negen andersalfabete cursisten waren er vijf die basisonderwijs en enkele jaren voortgezet onderwijs hadden gevolgd (in totaal behoorden zestien cursisten tot die groep) en vier die het voortgezet onderwijs afgerond hadden en soms ook nog vervolgonderwijs hadden genoten (in totaal waren er zeven cursisten met een dergelijke vooropleiding). In het navolgende ga ik eerst in op de problemen van twee cursisten uit die groep, daarna op mogelijke oorzaken van de stagnaties.

Ahmed

Ahmed is 44 jaar als hij wordt aangemeld als stagnerende cursist. Hij is 25 jaar geleden op zijn negentiende uit Marokko naar Nederland gekomen. In Marokko is hij zes jaar naar school geweest en daar heeft hij in het Arabisch leren lezen en

schrijven. Het Arabisch heeft, zoals we weten, niet alleen een ander schrift, maar ook een ander klanksysteem dan het Nederlands: het Arabisch heeft veel minder klinkers, maar juist meer medeklinkers.

Jarenlang heeft Ahmed in Nederland ongeschoold werk in de horeca gedaan, maar ten slotte is hij werkloos geworden. Ook is hij gedeeltelijk arbeidsongeschikt verklaard. Ahmed heeft in al die jaren het Nederlands redelijk leren verstaan en spreken, al praat hij nogal krom. Nu is hij NT2-lessen gaan volgen, want hij wil heel graag beter leren lezen en schrijven. Hij heeft eerder twee jaar alfabetiseringslessen gevolgd, maar het is niet bekend met welke methode. Daarna heeft hij een jaar les gehad uit *Ijsbreker 1* en een half jaar uit *Ijsbreker 2*. Omdat hij absoluut niet vooruitging, is hij weer in een *Ijsbreker 1*-groep geplaatst, waar hij nog anderhalf jaar les heeft gevolgd. Ahmed heeft de NT2-trajecttoetsen gemaakt en daaruit blijkt dat het mondelinge NT2-niveau van Ahmed ongeveer 1 is en het niveau van de schriftelijke vaardigheden lager dan 1. Hij is erg gemotiveerd en wil graag beter leren lezen en schrijven. Volgens de docent heeft hij problemen met het lees- en schrijftempo. Hij leest heel geconcentreerd, maar niet alle letters worden meteen goed uitgesproken. Ook maakt hij veel spel-fouten: de tweetekensklanken worden verkeerd gespeld en vaak schrijft hij op wat hij hoort.

Tijdens een lesobservatie blijkt dat Ahmed zijn problemen het liefst zelf wil oplossen, maar hij vraagt wel hulp aan de docent als het nodig is.

Er zijn bij Ahmed onderzoekjes gedaan naar het auditieve geheugen, de auditieve analyse en synthese, de auditieve discriminatie, de letterkennis, het technisch lezen en technisch schrij-

ven. Uit de onderzoeken bleek dat hij geen problemen had met auditieve discriminatie en auditieve synthese, maar de auditieve analyse gaat lang niet altijd goed. Ahmed kan klanken en woorden correct nazeggen, maar zinnen vormen wordt moeilijk.

Bij het lezen van letters heeft Ahmed moeite met het lezen van de tweetekensklanken en hij herkent ze ook niet altijd als hij ze hoort. Bij het technisch lezen van woorden maakt hij vooral fouten met de vocalen, de tweetekensklanken en consonantclusters. Tweelettergrepige woorden lukken helemaal niet. Een heel korte en eenvoudige tekst leest Ahmed redelijk (wel deels spellend) en hij begrijpt de tekst ook wel. Teksten met meer dan een paar (langere) zinnen begrijpt Ahmed niet.

Bij het schrijven van losse woorden maakt Ahmed ook veel fouten met de klinkers en de tweetekensklanken. Het handschrift van Ahmed is redelijk leesbaar en duidelijk. Bij het schrijven van een kort briefje of een korte tekst is de basiszinsstructuur aanwezig, dat wil zeggen onderwerp-werkwoord-lijdend voorwerp. Hij maakt ook hierbij veel spelfouten.

Ahmed heeft ook een luistertoets gemaakt die een score van bijna NT2-niveau 2 opleverde. Het grootste probleem was niet het verstaan, maar het lezen en begrijpen van de vragen.

Wat is er aan de hand?

Als je alle gegevens op een rijtje zet, lijkt het erop dat Ahmed onvoldoende gealfabetiseerd is in het Latijnse schrift; er zijn nogal wat hiaten waardoor zijn lees- en schrijfvaardigheid te beperkt is om te werken met *Ijsbreker*. Het meest waarschijnlijke is, dat de alfabetiseringsperiode voor hem te kort is geweest of, in elk geval voor hem, onvoldoende effectief. Ten slotte is hij in eigen land ook maar kort naar school geweest en heeft het jaren geduurd voor hij weer les kreeg. Het is wel jammer dat het zo lang geduurd heeft voor aan zijn problemen aandacht geschonken is.

Rasiah

Rasiah komt uit Sri Lanka en is 29 jaar. Zijn moedertaal is Tamil. Hij heeft in Sri Lanka negen jaar onderwijs gevolgd en spreekt een beetje Engels. Het Tamil heeft een soort lettergrepenschrift dat in vergelijking met andere lettergrepenschriften relatief weinig lettertekens heeft (ongeveer 45).

In zijn eigen land werkte hij in een garage voor lakschade. Rasiah is op 26-jarige leeftijd als asielzoeker naar Nederland gekomen en is na een poosje getrouwd met een landgenote en hij heeft één kind.

Toen hij 27 was, is hij gestart met NT2-lessen uit *Ijsbreker 1*.

Daarbij kreeg hij extra ondersteuning omdat hij andersalfabeet

was. Rasiah heeft twee jaar les gehad, maar is veel afwezig geweest. Zijn resultaten bleven achter bij die van de groep. Hij is nu weer in een *Ijsbreker 1*-groep geplaatst die bezig is met hoofdstuk 3. Zijn NT2-niveau ligt onder 1.

Rasiah vertoont te weinig vooruitgang; lezen en schrijven blijven exceptioneel achter. In zes maanden tijd werd er nauwelijks vooruitgang geboekt bij lezen en bij schrijven – zelfs achteruitgang! Rasiah is alleen door de eigen docent geobserveerd. Hij maakt op haar een starre indruk en neemt weinig initiatief. Hij gaat bijvoorbeeld niet uit eigen beweging naar het Open Leercentrum, stelt geen vragen en het huiswerk wordt waarschijnlijk door familieleden gemaakt. Rasiah schrijft heel netjes en gaat zorgvuldig met materialen om. Hij werkt niet graag met een woordenboek en heeft moeite met schriftelijke instructie. Nader onderzoek leverde de volgende informatie op. Rasiah kan zinnen van 4 woorden nauwelijks nazeggen. Zijn passieve letterkennis is goed, maar klanken in voorbeeldwoorden bijvoorbeeld 'bank' (nk) worden niet herkend. Hij heeft problemen met verklanken van sommige letters, onder andere 'p' en 'v', 'eu' en 'ou'. Hij leest traag en radend. Rasiah kan wel schema's, tabellen en roosters lezen en ook informatie uit folders halen. Hij schrijft mooi en foutloos over, maar kan bekende klankzuivere woorden niet foutloos opschrijven. Bij het luisteren naar een tekst raakt hij in verwarring door nieuwe woorden. Bij het meelezen van de schriftelijke vragen raakt hij de draad kwijt, waarschijnlijk door de nieuwe woordbeelden.

Wat is er aan de hand?

Ook voor Rasiah geldt dat hij onvoldoende gealfabetiseerd is in het Latijnse schrift, waardoor zijn lees- en schrijfvaardigheid te beperkt is om te werken met *Ijsbreker*. Waarschijnlijk is ook voor hem de alfabetiseringsperiode te kort geweest. Hij lijkt toch wel behoorlijk studievast en beschikt ook over een aantal strategieën om informatie uit bepaalde teksten te kunnen halen. Het is daarom wel opmerkelijk dat hij zo'n moeite heeft om het Nederlandse schrift te leren. Ten slotte is hij in eigen land toch een behoorlijke tijd naar school geweest. De vraag is of hij wellicht in zijn eigen taal ook moeite had met het leren lezen en schrijven.

Nog meer andersalfabeten die stagneren bij het leren van het Nederlands

In tabel 1 staat in een beknopt overzicht enige informatie over de andere zeven cursisten. In de eerste kolom wordt kort aangegeven wie de cursist is, hoeveel jaren onderwijs is gevolgd in het land van herkomst en enige informatie over de verblijfs-

Cursist Leeftijd Jaren onderwijs Verblijf in Nederland	Herkomstland Moedertaal Schrift	NT2-onderwijs	Gesignaleerde problemen
SHN Leeftijd 34 jaar Onderwijs 6 jaar Verblijf 5 jaar	Thailand Thai Syllabisch	2 jaar <i>Ijsbreker 1</i>	Gehoor, uitspraak (consonantclusters aan het einde van een woord), verstaanbaarheid. Woordenschat. Abstracte woorden lijken haar te ontgaan.
EAP Leeftijd 41 jaar Onderwijs 10 jaar Verblijf 7 jaar	Eritrea Tigrinya Fidel, syllabisch Latijns alfabet	2 jaar <i>Ijsbreker 1 en 2</i>	Moeite met instructies. Lees- en schrijftempo laag. Moeite met opzoeken (oefeningen, bladzijden, woorden).
AMB Leeftijd 53 jaar Onderwijs 9 jaar Verblijf 5 jaar	Irak Arabisch Arabisch schrift	2 jaar alfabetisering 1,5 jaar <i>Ijsbreker 1</i>	Spreken, lezen, woordenschat en geschreven instructies. Technisch lezen (moeizaam). Studievaardigheid. Geen weet van verschillende leesstrategieën. Verband tussen nieuwe en eerder geleerde woorden (bijvoorbeeld afleidingen). Onthouden van woorden die langer geleden geleerd zijn.
XMK Leeftijd 44 jaar Onderwijs 12 jaar Verblijf 1 jaar	China Chinees karakterschrift pinyin	1 jaar <i>Ijsbreker 1 en 2</i>	Verstaanbaarheid (uitspraak en articulatie (onder andere klanken, ritme, accenten). Auditieve discriminatie, auditieve analyse, klanktekenkoppeling, lezen van consonantclusters. Studievaardigheidstoets goed gemaakt, de cursist kan behoorlijk goed lezen en heeft een vlot handschrift.
FRS Leeftijd 23 jaar Onderwijs 10-11 jaar Verblijf 2 jaar	Irak Arabisch Arabisch schrift	2 jaar <i>Ijsbreker en Startpunt</i>	Leest lange woorden aarzelend, bekende woorden worden vaak fout geschreven. Klanktekenkoppeling is onvoldoende.
HRY Leeftijd 31 jaar Onderwijs 9 jaar Verblijf 10 jaar	Bangladesh Bengalees syllabisch	1 jaar Snelcursus anders-alfabeten alfalessen 7/43	Leest direct of radend, maar nauwelijks spellend. Kan slechts met moeite de basiswoorden lezen. Moeite met auditieve analyse en de klanktekenkoppeling. Geen problemen met auditieve discriminatie.
LAE Leeftijd 35 jaar Onderwijs HBO afgerond Verblijf 5 jaar	Afghanistan Dari Arabisch schrift	2 jaar <i>Delftse Methode, Nieuwe Buren, Ijsbreker</i>	Moeite met de klinkers en het lezen van woorden met consonantclusters. Veel fouten met de klanktekenkoppeling en auditieve analyse en synthese. Veel moeite met het uitspreken van de tweeklanken. Eenvoudige teksten werden echter redelijk goed gelezen en begrepen.

Tabel 1 Gegevens van stagnerende andersalfabete cursisten.

duur. In de volgende kolom staat informatie over het land van herkomst, de moedertaal en het schrift waarin de cursist als kind lezen en schrijven heeft geleerd. In de volgende kolom wordt de duur van het NT2-onderwijs vermeld en een karakterisering van dat onderwijs. In de laatste kolom staat beknopt welke problemen de docenten hebben gesignaleerd bij deze cursist. Die informatie is beperkt tot de belangrijkste signaleringen in het NT2-onderwijs dat is gevolgd.

Uit tabel 1 blijkt, net als bij Ahmed en Rasiah, dat veel cursisten kennelijk moeite hebben met het technisch vlot lezen. Bij een enkeling kan dat kennelijk samengaan met toch redelijk begrijpend lezen. De cursisten uit Thailand en China hebben niet zozeer leesproblemen, maar vooral problemen met de uitspraak. Ook blijkt dat de duur van de vooropleiding of het volgen van alfabetiseringslessen geen garantie is dat de cursist geen problemen zal hebben met het lezen en schrijven.

Er zijn een paar dingen die opvallen in de tabel. Allereerst gaat het hier bepaald niet om cursisten die nauwelijks naar school zijn geweest. De meesten hebben toch een behoorlijk aantal jaren op school gezeten, gemiddeld bijna tien jaar. Of de cursisten ook problemen hebben met lezen in hun moedertaal is niet bekend. Deze cursisten hebben wel allemaal leren lezen in een ander schrift dan het Latijnse. Op de tweede plaats valt op dat de cursisten vaak al behoorlijk lang in een reguliere NT2-methode hebben gewerkt voordat kennelijk problemen zijn gesignaleerd, of beter gezegd, voordat er

concreet gekeken is wat er aan zou kunnen schorten. Verder worden vaak problemen met technisch lezen genoemd. Om in een *Ijsbrekergroep* mee te kunnen draaien, moet het technisch lezen geen enkel probleem meer zijn.

Conclusies

Gezien het grote aantal andersalfabeten in de groep stagnerende NT2-leerders lijkt de conclusie gerechtvaardigd, dat het erg belangrijk is bij de intake vast te stellen in wat voor schrift iemand is gealfabetiseerd. Wanneer iemand andersalfabeet blijkt te zijn, is het vervolgens van belang dat hij gealfabetiseerd wordt in het Latijnse schrift en dat zorgvuldig in de gaten wordt gehouden of een cursist het Latijnse schrift voldoende beheerst om in NT2-traject voor gealfabetiseerden in te stromen. Als daarbij problemen ontstaan, zou het goed zijn ook even globaal het leesgedrag in de moedertaal te observeren, al zal dat niet altijd mogelijk zijn. Maar ook zonder veel kennis kan een docent vaak wel horen of dat vloeiend gaat, of ook enigszins moeizaam en haperend.

En ten slotte is het van belang, maar dat geldt voor alle NT2-cursisten, dat iemands vorderingen goed in de gaten worden gehouden en dat snel gesignaleerd wordt, wanneer een cursist niet meer lijkt te vorderen. Hoewel dit een open deur lijkt, blijkt in de praktijk dat bij stagnaties cursisten vaak het voordeel van de twijfel wordt gegeven, terwijl het eigenlijk beter zou zijn dat snel wordt ingegrepen: signaleren waar het probleem ligt en afhankelijk daarvan op zoek gaan naar een adequate aanpak.

Vreemde tekens?

Schriftsystemen in de wereld

כּאָשׂר

한국어

เดือน

हिंदी

中國話

Alfabetiseringsdocenten in Nederland leren hun cursisten lezen en schrijven in een specifieke taal (het Nederlands), maar ook in een specifiek schrift: het Latijnse alfabet. Het Latijnse alfabet is echter niet het enige schrift dat er bestaat. Een kort overzicht van veel voorkomende schriftsystemen in de wereld.

JEANNE KURVERS/UNIVERSITEIT VAN TILBURG